భోజనం

బిల్లు కట్టలేదని ఎలక్ట్రీవాళ్ళు ఫ్యూజ్ తీసేశారు. పాతగుడ్డ చింపి మెలిపెట్టి వత్తిచేసి కోడిగుడ్డుదీపం వెలిగించింది పార్వతి. గిన్నెలో మిగిలిన మధ్యాహ్నం అన్నం పిల్లలకు పూడ్చి పెట్టేసి గ్లాసుడు గ్లాసుడు మంచినీళ్ళిచ్చి వాళ్ళను చాపేసి పడుకోబెట్టింది. కిటికీలోంచి చాపమీద పడిన వెన్నెల పిల్లల మొహాలమీదుగా పాకుతోంది. కొబ్బరిమట్టలు గాలికి ఊగిస లాడుతున్నాయి. ఆ ఆకుల్ని చీల్చుకువచ్చిన కిరణాలు సావిట్లో తారట్లాడటం చూస్తో తలుపుకి జారగిలబడి కళ్ళుమూసుకుంది.

శ్రావణమంగళవారం పేరంటానికి వెళ్ళి తెచ్చిన శనగలు సాతాళించి బూర్లమూకుడు గిన్నెమీద కప్పెట్టి వచ్చి కూర్చుంది. అవి పిల్లల కళ్ళబడకుండా దాచిపెట్టాననే సంతృప్తి ఆమెకు లేదు. చమురు లేక వత్తి మండిపోయి చిమ్నీఅంతా నల్లగా గారకట్టి అసహ్యంగా వుంది.

కాంతిని చిమ్మలేక చీకటితో పోరాడలేక అసహ్యంగా వెలుగుతోంది. పార్వతి వంటిమీద ఆకుపచ్చచీర దయ్యంలా బరువుగా దిగలాగేస్తోంది. గొంతుకలో చిన్నప్పుడు నేర్చుకున్నపాట బయటపడ్డానికి కొట్టుకుంటోంది.

ఆ కూనిరాగం వింటూ సుబ్బారావు చెక్కపెట్టి ముందేసుకు కూర్చుని టి. ఏ బిల్సు చేసుకుంటున్నాడు. ఆ బల్లమీద రైటింగ్‌పాడ్ పెట్టి గోడకు జార్లబడి రైల్వే కాగితాల మీద కూడికలు తీసివేతలు చేస్తూ అన్నం మర్చిపోయి ఆడుకుంటున్న వెర్రిపిల్లాళ్ళా రాసుగుంటున్నాడు.

కూనిరాగం కట్టిపెట్టి పార్వతి లేచి సాతాళించిన శనగల్ని సిల్వర్ పళ్ళెంలో పోసి పట్టుకొచ్చి కొవ్వొత్తి దీపం నీడలో పెట్టి 'తినండి' అన్జెప్పి గాజు గ్లాసులో మజ్జిగపోసి అందులో బాగా నీళ్లు కలిపి ఉప్పేసి పట్టుకొచ్చింది.

అతను ఓ గుప్పెడు తీసుకుని ఒకటొకటే నోట్లో వేసుగుంటూ 'ఇ వెక్కడివే- ఇవి చాలా బాగున్నాయ్' అని మెచ్చుగుంటూ భార్యకేసి చూసి 'ఇంద నువ్వు కూడా తిను' అని పళ్ళెం చేత్తో ఎత్తి ఆమె మొహం లోకి చూశాడు.

అక్కడావిడ మొహం కనిపించడంలేదు. ఆకుపచ్చ చీర తన ముందు తిష్టవేసి కూర్చున్నట్లుంది. కొవ్వొత్తి దీపం ప్రసరించిన వెల్తురంతా పోటీపడి ఆమె వొళ్ళో చేరి ఆడుకుంటున్నట్లుగా వుంది.

అతను మళ్ళీ టి ఏ. బిల్సు చెక్ చేసుకోవడంలో మునిగిపోయాడు పార్వతి మునివ్రేళ్ళతో నాలుగు గింజలు తీసి నోట్లో వేసుకొంది. అవి గొంతుక దిగలేదు. అమ్మ పేరంటానికి వెళ్ళి తెచ్చిన శనగలు వేయించి పెడుతుంది అని ఆశపడ్డ పిల్లలు మంచినీళ్ళు తాగి చాపమీద పడుకుని

నిద్రపోతున్నారు. ఈ శనగలు లోపలికి వెళ్ళడం లేదు. ఒక గుప్పెడు శనగలు తీసుకుని నిద్రపోతున్న చిట్టిని ఎత్తుకుని పెరట్లోకి తీసుకెళ్ళి గుంజి గుంజి తినమని బలవంతపెట్టి నోట్లో పోసింది. పార్వతికి అప్పుడో చిన్న గుబులొచ్చింది. అది తగ్గేదాకా మెట్లమీద కూర్చుని ఏడ్చింది. లేచివెళ్ళి పిల్లను పడుకోబెట్టి మధ్యాహ్నం ఎవరో పట్టుకొచ్చి ఇచ్చిన పెళ్ళి శుభ లేఖను తెచ్చి సుబ్బారావు ముందు పడేసి దగ్గరకొచ్చి కూర్చుంది.

కుచేలుడి లాటి సుబ్బారావుకి కృష్ణుడిలాడి స్నేహితుడున్నాడు. అది కృష్ణారావు పెళ్ళి శుభలేఖ. ఆ శుభలేఖ చూడగానే సుబ్బారావు మొహం వికసించింది.

'వెళ్ళండి పెళ్ళి భోజనం చేసిరండి.'

అప్పుడే శనగల పళ్లెమూ మజ్జిగగ్లాసు ఖాళీచేసిన సుబ్బారావు గతుక్కుమన్నాడు.

తను భోజనం గురించి ఆలోచిస్తున్నట్లు పార్వతి కెలా తెలుసు?

కొవ్వొత్తి సగంపైగా కాలిపోయింది.

వంటింట్లో కోడిగుడ్డు దీపం ఎప్పుడో కొండెక్కింది.

శుభలేఖను తీసుకుని తిరగేసి బోర్లేసి చూసి ఫక్కుమని నవ్వేసింది.

సుబ్బారావుకి కొంచెం కోపం వచ్చింది.

'ఎందుకల్లా నవ్వుతావు పిచ్చిదానిలా?'

పార్వతి మాట్లాడలేదు. ఇంట్లో వున్న ఒకే ఒక పత్రికను తెచ్చుకుని పేజీలు తిరగేస్తూ కూర్చుంది. ఎప్పుడూ ఆ బొమ్మలే చూస్తూ వుంటుంది. చదివినవే మళ్ళీ చదువుతూ వుంటుంది.

'పెళ్ళికి ఏంపట్టుకెళ్తారు? వుత్తి చేతుల్తో వెళ్తారా—' అని యిం దాట్లా నవ్వినందుకు సంజాయిషీ చెప్పుకుంది.

'పిల్లల్నికూడా తీసుకెళ్ళండి' అని తలవంచుకుంది.

టప్ టప్‌మని పుస్తకంమీదకు, కన్నీరు చిందింది. కాగితాలు కట్ట కట్టి చెక్క పెట్లో తోసివచ్చి పెళ్ళాం మెళ్లో తలకాయ పెట్టుకుని నడుం చుట్టూ చేతులేసి నేలమీద పడుకున్నాడు అనంతపద్మనాభస్వామిలా.

'ఏవిటీ మొగుడు? ఇదేవిటీ సంసారం? ఎందుకు ఆఫీసు కాగి తాలు ముందేసుకు కూర్చోడం? నువ్వుతిన్నావా అనిఅడగడేం? వంట చేశావా లేదా అనైనా అడగొచ్చు కదా! పిల్లలు తిన్నారోలేదో ఆకల్తో పడున్నారో అనైనా పట్టించుకోడేం? ఇది అమాయకత్వమా – తెలివి తక్కువ తనమా – మూర్ఖత్వమా లేక చేతకాని తనమా? ఇలాగైతే యీ బండెలా నడుస్తుంది? ఈ పడవ ఎలా ఒడ్డెక్కుతుంది? ఈ బ్రతుకులు ఎలా తెల్లవారుతాయి? ఈ పిల్లలేమవుతారు? భోజనం తరవాతే కదా, ఏ సుఖమైనా సంతోషమైనా–భోజనానికి లేకపోయాక జీవితంలో యింకేం భోగం, ఏంఆనందం, ఏంశాంతి?' యిలా ఆలోచించుకుంటూంటే పార్వ తికి ముచ్చెమట్లు పోశాయి.

కొవ్వొత్తి కాలికాలి ఆరి ముద్దయి కూర్చుంది.

పార్వతి వుత్త సినిక్ అనుకున్నాడు సుబ్బారావు. అజ్ఞానురాలు. అజ్ఞానులు ఆడవాళ్ళు తిండిగురించే ఆలోచిస్తారు. పూర్ క్రీచర్ – భోం చేసినట్లులేదు. మజ్జిగ అంతా నాకే ఒంపేసింది. మంచినీళ్లు తాగి వున్న ట్లుంది. దీన్నేమీ అనకూడదు. రేపెలా వెళ్ళడం పెళ్ళికి?

సుబ్బారావుని అసింటానెట్టి ఆ చీకటింట్లో అలాగే చెంగుపరుచుకుని

ఒరిగింది పార్వతి. కొంచెం సేపయాక సుబ్బారావు దొర్లుకుంటూ వచ్చి చీర పుచ్చుకు గుంజాడు.

'ఛీ! అవతలకిపొండి.' అని ఆచేతిని విసిరికొట్టింది. ఆడదానికి అభిమానం హెచ్చు. మొగాడికి మొహమాటం హెచ్చయితే యిలాగే వుంటుంది సంసారం? కొంచెం బింకంగా వుంటేసరి. ఏవి బింకమో తెల్లారిలేవంగానే బియ్యం డబ్బా తెచ్చి బోర్లించి చప్పుడు చేస్తుంది గావును. చేట పుచ్చుకుని బయలుదేరడం దానికీ కష్టంగానే వుండొచ్చు. అసింటా జరుగుదునా-నిద్రలో ఫెడీల్మని ఓటిచ్చుగుంటే దొంగదెబ్బ కాసుకోవడం కష్టం! మనిషి ఎలావుండేది? 'చిన్నాధి పూదేనెరా కవటా కులో యీనెరా!' అన్నట్లుండేది. నేలమీద చెంగుపర్చుకుని పడుకుంది. నేను చూశ్లేను....ఎత్తి మంచంమీద పడుకో పెడుదునా—(నా కెందుకు నేలనున్నది నెత్తికి రాసుకోడం) కళ్ళు మూసుకు పోతున్నాయి. ఎవరి కెవరూకారు ! కళ్ళు మూసుగుంటె యీ ప్రపంచం మందికాదు. కడుపులో చీకటి కన్నుమూస్తే చీకటి కన్ను తెరిస్తే చీకటి-కలలకి కరువులేదు. పార్వతికి కలలొచ్చాయి- కలలన్నీ తిండి గురించే....గుండిగల్తో పువ్వు లాంటి అన్నంవండి వార్చినట్లు కలలు. పళ్ళేలతో విస్తళ్ళలో అన్నం వడ్డి స్తూన్నట్లు - జనం బారులుతీర్చి అరగిస్తునట్లు - ఆజనంలో తన మొగుడూ పిల్లలూ ఎక్కడున్నారో తెలీక గుండె కొట్టుకొంటుంది. చేతిలో పళ్ళెం క్రిందపడిపోయింది. అన్నం పళ్ళెం పడిపోయినందుకు గాబరా పడిపోయి మెలకు వొచ్చింది. లేచి మంచినీళ్ళు తాగివచ్చి మొగుడిమీద చెయ్యేసుకు పడుకుంది. సుబ్బారావు యిటు తిరిగి నిద్రలో వాఁసుగున్నాడు. భోజ నమూ నిద్రా నిద్రలో కలలూ కలల్లో కోరికలూ యివి తప్పవల్లేవుంది. సుబ్బారావు గుప్పిట్లోకి చీర వచ్చేసింది.

నిన్నా మొన్నా భోజనం చేశారు కాదా - ఆ అన్న శక్తిపూరు

కుంటుందా? శనగలు తిని మజ్జిగ తాగినా మంచినీళ్ళు త్రాగి పడుకున్నా తర్వాత గొప్పసుఖం నిద్రే - ఆనిద్రలో "ఏమాయె నేమాయెనే" అని కలవరించింది పార్వతి.

*　　　*　　　*

దుర్గ సన్నగా సళాకులా వుంటుంది. పిల్ల నల్లబంగారమే - బుర్ర నున్నగా దువ్వుతుంది. అర్ధణా అణా కొబ్బరినూనె పట్టొచ్చు. దాని మొగుడు కొబ్బరి నూనెకు డబ్బు లివ్వాడు. సబ్బుబిళ్ళ కొనివ్వాడు. కోకలు వాడే కొనిచ్చానంటాడు. అది కొనిలివ్వలేదు-మావోడు ఒఠ్ఠి అబద్ధంగాడంటుంది. దాని ముక్కు అందంగా ఉంటుంది. అది మొగుడు కొట్టినపుడు ఎగబీల్చడానికి ఉపయోగిస్తుంది. ఒంటిరాయి ముక్కుపుడక ఉంది. దానికాళ్లకు వెండిపట్టా లున్నాయి. అది మాట్నీలకు పోతుంది. ప్రతి 'చినేమా' అది చుడాల్సిందే- నాపొట్ట నేనే పోసుగుంటున్నా నంటుంది. అది పాచిపని చేస్తుంది. అంట్లు తోముతుంది. కానిమనిషినీటుగా శుభ్రంగా ఉంటుంది. కాని యజమానురాళ్ళు దాన్ని తింగరమనిషి అంటారు ఒళ్ళుపొగరెక్కువ-మొగుడ్ని ఏడిపిస్తుంది. వాడ్నికిర్రెక్కించి నాలుగుమాట లని తను నాలుగు దెబ్బలు తింటోవుంటుంది అని ఇల్లాళ్ళు కామెంటు చేస్తారు. దాని మొగుడు కాస్త ఎర్రగా బుర్రగా ఉంటాడు.వాడి జుత్తు జులపాలు తిరిగి ఉంటుంది. వాడు కొన్నాళ్లు రిక్షాలు లాగేవాడు. దుర్గ చెడ్డ పెంకిఘటం-అది యజమానురాళ్ళతో 'చినేమా కెళ్ళి-వోసుట్టు సిన్న గమ్మత్తు కాదు కిలాడీ పన్జేసింది.' 'ఆడి రిచ్చాలో కూకోని ఆడి చేతే నాగించి ఇంటిసందు మొగలో గాడీనోంచి గెంతీసి పారిపోనాది. 'దాని మొగుడు దాన్ని రోడ్డుమీదే చితగకొట్టేడు. అప్పట్నుంచీ వాడు రిక్షా లాగడం మానేసి బరువులు లాగుతున్నాడు. అది మూరు బేరానికి కూరగాయ లెచ్చి అమ్ముతో ఉంటుంది. పాచిపని దానికి హాబీ-బియ్యాలూ,

పప్పులూ చెరిగి పావలా పరకా గుంజుతో ఉంటుంది. కొత్తగా పనిలో పెట్టుకున్న ఇల్లాళ్ళ దగ్గర రూపాయో అర్ధో అడ్వాన్సు లాగి 'సామాన్య విజ్ఞానం' బోధిస్తో ఉంటుంది. ఒకప్పు డది పిక్నికుల్లో కాలేజీ గరల్సు తోటి కలిసిపోగల్దు—మరో అప్పుడు పిల్ల సజ్జునంతా ప్రోగుచేసి పెరట్లోనో. చెట్లక్రిందో ఆటలాడుతుంది. దాని మొగుడు దానికోసం రోజూ ఇల్లిల్లూ వెతుక్కొని జుట్టట్టు కీడ్చుకు పోవాల్సిందే—వాడి బండీమీద రాత్రిళ్ళది కూర్చుని 'చినేమా' పాటలు పాడ్తుంది. బండి నానుకుని నిలబడి వాడు దాన్ని లాలిస్తూ ఉంటాడు. బనీన్లోంచి చెమటకు తడిసిన డబ్బుల్ని వాడు దాని చేతిలో పోస్తూంటాడు. అది జాగ్రత్తగాకొంగున మూట కడ్తుంది. అందులో కొంత మిగిల్చి బొడ్డున దోపుతుంది. 'వొణ్ణం' సరిగ్గా వండదని వాడు పేచీలు పెడ్తూంటాడు. 'కోకేనా కొన్నావా—రయిక సిరిగి పోనాది సూస్కో—' మని అది డబాయిస్తూ ఉంటుంది. అది అంట్లు తోమినప్పుడు కంచాలలో గిన్నెలలో మిగిలిన పనికిరాని ఎంగిలి మెతుకుల్ని తూముకాలవల్లో పారబొయ్యదు. అది ఎంగిలాకుల్లో జాగర్తచేసి కుక్కలకు పెడుతుంది. ఆ సందులో రెండు మూడు కుక్కల్ని అలానే మచ్చిక చేసింది. అవి దుర్గ నేస్తాలు—చినేమా హాలుదాకా ఒకప్పు డా కుక్కలు దుర్గను వెంబడిస్తాయి. ఈ కుక్కల వలన మరో రకం కుక్కలబెడద దుర్గకు తప్పింది. కచ్చ బిగించి అది యీపాటి ఆపాటి చెట్లను అవలీలగా ఎక్కేస్తుంది. చింతచెట్టు, జామి చెట్టువేపచెట్లెక్కి అది పాటలు పాడ్తుంది మూడు నాలుగూ ఐదూ అలా అమ్మగార్ల దగ్గర డబ్బు దాచుకుంటుంది. అది పోగు చేసుకుని కోకో రవికముక్కో కొనుక్కుంటుంది. అది కామందులిండ్లలో మెక్కేస్తూ ఉంటుంది. దాని డబ్బులెట్టి అది బియ్యం పప్పూ కొనదు. మొగుడు అరిచి 'గీ పెట్టినా—ఆడు డబ్బుల్తెచ్చి చేతిలో

పోస్తే 'వాణ్ణం ఒందుతాది. లేకుంటే లేదు.' ఆ వీధికంతా దుర్గ హీరో యినే-దాని మొగుడు మాత్రం హీరో కాదు.

మొగుళ్లు చాలామంది హీరోలుకాదు.

కామందు లింట్లో మెక్కేసి దుర్గ 'సినిమాకు చెక్కేసినాది!

'తడక తోసేతరికి' గుడిసెలో నులక మంచం అడ్డొచ్చేసినాది-' దుర్గ మొగుడికి

'లోన దీపవూ నేదు. దీపంనాటి పిల్లానేదు.'

'తిక్కలంజి ముంతలు కడిగి బోర్లిం చీసినాది.'

దాని మొగుడు బండీ లాగి లాగి రోజల్లా అరిచి వీధులన్నీ తిరిగి దుమ్ము కొట్టుకు పోయొచ్చాడు. కడుపులో పులి గ్రాండుమంటున్నది.

దానిచేతి ఎంగిలి మెతుకులు తిని దుక్కతన్నిన కుక్కలు తోక లాడించు గుంటూ వస్తే యిాడ్చి డొక్కలో తన్ని మీ దిక్కున్నచోట చెప్పుకొండన్నాడు.

'గుంట కులుకుతూ వస్తాదేమో....కోగ్గటి కొప్పులో పూలెట్టి, ఒనిమా కులుకులన్నీ కులుకుతాదేవో(—యిాడ్చి డొక్కలో తన్ని పీకుచ్చుకుగెంటాలి—' అని రోడ్డు కాశాడు. రిక్షాలు, చిన్న కారులు, జట్లు జట్లుగా జనం, సినిమా వూసులాడుకొంటూ విరగబడి నవ్వుకొంటూ వస్తున్నారు. 'తక్కుతూ తారుతూ కులుకుతా వస్తాదనుకున్న గుంట కంటి కాపడలేదు.'

'సర్' మని మొహంనిండా దుమ్ము రేపుతా ఆఫీసరుగారి జీపు' దూసుకుపోయింది బాణంలా. దుర్గ ఆ జీపులో వెనకాల కూర్చొంది. అది వాడ్ని చూసింది. వాడివాలకం కనిపెట్టి అయ్యగారికి చెప్పవలసిన నాలుగు

ముక్కలూ చెప్పింది. ఆడిచేతులో చేపాటికఱ్ఱ వున్నాదండి అమ్మగారూ అయ్యగారూ నవ్వుకున్నారు. అమ్మగారి చినిగిన సిలుక్కోక కట్టినా అది అమ్మగారికంటె హైక్లాసుగా వుంది. దుర్గ ఆలీన్‌మణీలా. అది డైమాను రాణీ ఇస్పేటాస్, తురుపుజాకీలాటిది. దుర్గ మొగుడు దారిలో మునిసిపల్ పంపు దగ్గర వొళ్లు కడుక్కుని పట్టినన్ని మంచినీళ్ళు తాగి తిరిగొచ్చేసరికి పెద్దయ్యగారి ప్యూను దొరగారు రమ్మన్నారంటూ యీడ్చు కెళ్ళాడు. 'ఏరా —దుర్గ మొగుడివి నువ్వేవా' అన్నా రయ్యగారు. 'సిత్తం' అన్నాడు.

'మరా గడ్డవేమిటి ఆ మీసా లేవిటి? తీయించెయ్—' అన్నారు దొరగారు.

'నౌఖరీ చేస్తావా, నైటువాచరుద్యోగం—' అని రెట్టించారు.

'నీకు బండిలాగడం కష్ట మవుతున్నాదని పాపం దుర్గ చెప్పింది. అది మంచిపిల్లే....మాలక్ష్మిలాగుంటుంది. దాన్ని జాగ్రర్తగా చూచుకో— ఆ బనీనేవిటి? ఆ పంచేవిటి? బైతులాగ—ఒక పాంటూషర్టూ దుర్గ మొగు డికియ్యావే రేపు—అయితే నీ పేరేవిటన్నావ్?"

'బండిరావు లంటారండి.'

'బండిరావులూ—నువ్ వొళ్ళు దగ్గరెట్టుకు నౌఖరీ చేసుకో—వెళ్లు. దాన్నే వనకు.' అని చెప్పేసి అయ్యగారు లోపలి కెళ్ళిపోయారు.

బండిరావులు గాలిలో తేలిపోతూ 'లల్లల్లా' అని పాడుకుంటూ గుడిసెదాపు కెళ్ళేసరికి—

"వోరోరి నైట్ వాచ్‌మన్" అంటూ దుర్గ ఎదురొచ్చి మెడను వాటేసుకుని ముద్దులు కురిపించీసినాది,

"వుండొాదిలెశ్" అని సిగ్గుపడిపోయాడు బండిరాములు. సిల్వరు గిన్నెలో అన్నం కలుపుకునొచ్చి "తినుమావా" అని గోముగా బండీ

మీద కూర్చొని తెల్లని వెన్నెటో చినీమాలో హీరోయినీ అనిపించినట్లు ముద్దలుచేసి నోటి కందిచ్చింది. గెడ్డానికి అన్నం పట్టించి మూతిమీసాలు లాగి పిల్ల చెడ్డ వుక్కిరిబిక్కిరి చేసేసింది. బనీను జోబీలు తడివి చిల్ల రంతా లెక్కెట్టి బొడ్లో దోపుకుంది. నోట్లు మడిచి జాకెట్లో దాచింది. బండి వాడి కడుపులో పులినిద్రపోయింది. చేపాటికర్ర చూర్లోంచి తొంగి చూస్తోంది. మినిట్లో పాకసర్ది నులకమంచం పర్చింది. మావనందులో కుదేసి నోట్లో చుట్ట పెట్టి అగ్గిపుల్ల గీసింది. పాకలో రాటనానుకుని ఆలో చిస్తా బొమ్మలా నిలబడిపోయింది దుర్గ.

"మరి నువ్వు గెడ్డంమీసం గీకించేసి దొరబాబులా లాగూ సొక్కా ఏస్తే నాను పోల్తిపట్టలేనుమావా" అని వాపోయింది.

* * *

మంచం క్రిందనున్న ట్రంకు పెట్టెను లాగి మంగళ సూత్రం లోని తాళం చెవితో దాన్ని తెరిచి తెరిచిన పెట్టెముందు తెరుచుకున్న బ్రతుకుని తలపోస్తూ కూర్చుండి పోయింది పార్వతి.

ఆకన్నవారిచ్చిన పెట్టెముందు సంతోషంతో కూర్చున్న క్షణాలు లేకపోలేదు. కాపురాని కొచ్చిన క్రొత్తలో పెట్టె సర్దుకుంటూ మధుర మైన వూహలో తేలిపోతూ అంద రాడబడుచుల్లానే తానూ సుఖసంతో షాల సంసార స్వర్గానికి సోపానాలుకట్టక పోలేదు.పూలరధంలా వచ్చిన పార్వతి పుస్తెలతాడుతో పసుపుకొమ్ము మెళ్లో కట్టుకునే స్థితికి దిగ జారింది. ఏటా ఏటా కానుపులు, రోగాలూ రొచ్చులూ, ఎడనెడా పిల్లలూ, చాలీచాలని జీతం, గుమాస్తా మొగుడూ, మండిపోతున్న ధరలూ జీవితం లుంగలుచుట్టుకుపోతోంది. రేపెల్లాగడుస్తుందనే భయం బ్రతుకుల్ని దిగ లాగేస్తోంది.

ఈ పెట్టెలోంచే పెళ్ళినాడు పదిమందిలో ఘనంగా పెట్టిన వెండి కంచం, వెండిగ్లాసు, తమలపాకుల పళ్ళెం, వెండి తామరాకు అన్నీ కాళ్లు వచ్చినట్లు ఎటో నడిచివెళ్ళేయి. వెళ్ళేయమ్మా వెళ్ళేయి.

ఇప్పుడు మిగిలిందల్లా పాతిక తులాలవెండి పన్నీరుబుడ్డి — జీవితం మీద పన్నీరు చిలుకుతుందనుకున్న యీ ఒక్క వస్తువా కాళ్లొచ్చి మార్వాడీవాడి కొట్లోకి నడిచి వెళ్ళవలసిందేనా అనిపించి పెట్టెముందు కూర్చుని భోరున ఏడ్చేసింది. ఇక తర్వాత గంధపుగిన్నె. వక్కపొడి భరిణ, కుంకుం భరిణీ — ఆ బొట్లు పెట్టెను వొళ్లో పెట్టుకుని తల్చుకుని తల్చుకుని ఏడ్చేసి భళ్ళున తెరుచుకున్న ఆ దిక్కుమాలిని పెట్టెకేసి గుడ్లప్పగించి దీనంగా చూస్తూండిపోయింది.

పిల్లలులేస్తే ఆకలి ఆకలి అంటూ విరుచుకు పడతారు. ఈ పూటైనా కనికరించి పాలవాడు పాలుపోస్తే వుంది, చప్పున పెట్టెమూత వేసేసి పన్నీరుబుడ్డీ చేత్తోపుచ్చుకు లేచి దానికో కౌగితం చుట్టాలని అనుకుని యిటూ అటూ చూసింది.

అప్పుడే "అమ్మగారూ! అమ్మగారూ!" అంటూ దుర్గ తలుపులు దబదబా బాత్తోంది. పార్వతి చెంగుతో కళ్ళుతుడుచుకుని తలుపు ఓరవాకిలిగా తీసి ఏవన్నట్లు నిలబడింది.

దాని మొహంలో ఎక్కడా బ్రతుకుభయంలేదు. దాన్ని చూస్తే పచ్చని చెట్టును చూసిన సంతోషం కలుగుతున్నది. తమకు జీవితం శాపంగా పరిణమిస్తే దానికది వరమై కూర్చుంది.

"అదేంటమ్మగారూ ఆ పన్నీరుబుడ్డి చేత్తోపట్టుకు నిలబడ్డారూ? అయ్యగారిమీద జల్లుతారా?" అని నవ్విందది.

పార్వతి ఉలిక్కిపడి "ఏం లేదే — కాస్త మెరుగు పెట్టిద్దావని...." అని నసిగేసింది.

"అమ్మగోరూ మావోడు నైట్ వోచిమన్నై పోనాడండీ. మరిక బండి నాగడు." అని గునిసింది.

"అదేవిటే వెర్రిమొగమా? వాడు నైట్ వాచిమన్నైతే నువ్వొక్కర్తివీ ఎలాగుంటావే రాత్రిళ్లు?" అని పార్వతి ఎదురుప్రశ్న వేసింది.

"నైట్ వోచిమన్నైతే రాత్త్రిళ్ళు మరిగింటికి రాడేంటమ్మగోరో?"

"రాడే పిచ్చిమొద్దూ —

"వోరి నాయనో — మరైతే మావోడికి నైటు వాచిమనొద్దని బండీ లాక్కోమని చెప్పండమ్మగోరూ?" అని అది గాబరా పడిపోయింది. పార్వతి దాని గాబరాచూస్తే జాలేసింది. అది కంగారుగా జాకెట్లోంచి మడిచిన నోట్లుతీసి "యియి దాచి పెట్టండమ్మగోరూ" అని పారిపోబోయింది.

పార్వతికి ఆ నోట్లను అందుకోవడానికి చేతులు వణికాయి. లెక్కపెట్టింది. పదహారు రూపాయలున్నాయి. బొడ్లోంచి చిల్లర తీసింది. పావలాలు, అర్ధలు, పదిపైసల బిళ్ళలూ అంతాకలిసి ఐదురూపాయల పావలా —చెంగున మరో మూటుంది అందులో ఒకరూపాయిబిళ్ళా, ఒక నలిగిన రూపాయినోటు, ఒక పావలా, ఐదు పదిపైసల బిళ్ళలూ వున్నాయి. ఆ రెండు ముప్పావలా చేతిలో వుంచుకోవాలిట నిత్యకృత్యానికి....

"మళ్ళీ ఎప్పుడిమ్మంటావే — " అశ్వత్థామా హతః కుంజరః అన్నట్లడిగింది.

"పండక్కి కోక కొని పెట్టండమ్మగోరూ! అని ముద్దుగా అడిగిందది.

"నీ మొగుడు నైట్ వాచిమనైతే నీకేంలోసే — " అని పార్వతి దాని కళ్ళలోకి చూసి నవ్వింది.

"ఓరిబాబో నా కొద్దండీ" అని పిలుస్తున్నా మాట వినిపించుకోకుండా దుర్గ రోడ్డుమీదకు పరిగెత్తింది.

పరిగెట్టుకెళ్ళి గుడిసెలో మొగుడివాళ్ళోవాలి వలవలా ఏడ్చిందది. వాడి మెడను వాటేసుకుని గుండెలమీద తలవాల్చి "కొంప మునిగిపోనాదిరో" అని గోలెత్తింది.

"ఏటి నీ బాద దురిగి నా దురిగీ" అని వాడు దాని వొళ్ళంతా నిమిరి బుజ్జగించాడు.

"నా కొంప కగ్గెట్టేసుకున్నాన్రో మావా" అని గొడవచేసింది.

"సెప్పే — ఏటాగోలః" అని చికాగ్గా బండిరాముడు అరిచాడు.

"నీకు నైట్ వాచీమన్ వొద్దురా మావా నువ్ బండియే లాక్కోరా మావా! నా మాటిను...."

"ఇదేటే — మళ్ళీ — ఇదో పేశీః"

"పద—పద—అయ్యగోర్ని అడిగేద్దాం" అని వీధిలోకి పరిగెట్టిందది దట్టించిన తారాజువ్వలాగ; బండిరాముడు అయోమయంగా పెళ్ళాన్ని అనుసరించేడు చేసేదిలేక.

దుర్గ బుంగమూతిపెట్టి నిల్చుంది. అయ్యగారు కాఫీ తాగుతూ పేపరు చూస్తూ మధ్య మధ్య రేడియో వింటున్నారు, అమ్మగారు వరండాలోకొచ్చి "ఏవిటే తగూః మళ్ళీవొచ్చా" వంది. అయ్యగారు కళ్ళజోడు లోంచి పేపరు చూశారు ఏవిటి కథ అన్నట్లు. చేపాటి కర్రను గడ్డానికి తాటించి పెళ్ళాం వెనక నిలబడ్డాడు బండిరాముడు.

"మావోడు నైటు వాచీమనీసైడండీ" అని కచ్చితంగా చెప్పేసింది దుర్గ.

"ఏ వొచ్చిందీ?" అని ఆఫీసరు దంపతులు ఆశ్చర్యంగా అడిగారు.

"నైటు వాచీమనంటే రాత్తిర్లు గుడిసెకు రాట్టకదండీ—"

"అవును."

"మరట్టగైతే నా నొంటిగుండలేనండి" అని అక్కడ నిల్చోకుండా వెనక్కి తిరిగి చకచక పిర్రలాడించుకుంటూ వచ్చేసింది.

ఆఫీసరుగారు దాని పొగరు దాని షోకు దాని వయ్యారం అంతా చూస్తూ పగలబడి నవ్వుకుని అర్ధాంగితో యిలా వ్యాఖ్యానించారు. "చూశావా విండ్జరు ప్రభువు అర్ధాంగికోసం సామ్రాజ్యాన్నే అక్కర్లేదనేశాడు. బండిరాముడు మటుకు తీసిపోయాడనుకున్నావా? పెళ్ళాంకోసం నైట్ వాచ్‌మన్‌గిరీ కాల తన్నేశాడు."

రోడ్డుమీద విసవిసా నడిచిపోతున్న ఆ జంటకేసి రెప్పవాల్చకుండా చూసి అదృష్టవంతులు అని ఆఫీసరు దంపతులు ఒకరి మొహంలోకొకరు చూసుకుని తలలు దించేసుకున్నారు

రోడ్డుమీద ఎండ బంగారంలా పర్చుకుంది.

* * * * *

పెళ్ళికి రమ్మనమని కృష్ణారావు పాతికరూపాయలు టి. యం. వో చేశాడు. ఆ నోట్లు సుబ్బారావు చేతిలోంచి లాక్కుని "పెళ్ళి సంగతి తరవాత చూద్దాం — ముందు ఎలక్ట్రిబిల్లు కట్టేయండి" అంది పార్వతి. ఈ రాత్రయినా యింట్లో దీపాలు వెలగాలి తప్పదు — అని ఆవిడ ఉద్దేశం.

నిన్నరాత్రి అనుభవించిన యమయాతనను నరకాన్నీ మళ్ళీమళ్ళీ అనుభవించిందుకు తనూ తన పిల్లలూ సిద్ధంగాలేరు.

సుబ్బారావు తెల్లబోయాడు. ఈ కుచేలుడి పెళ్ళికే వెనక కృష్ణారావు రిస్టువాచీ కొనిపెట్టేడు. అది తాకట్టు పెట్టయినా రెండు డన్‌లప్ పిల్లోలు కొని పట్టికెళ్ళి పెళ్ళిలో చదివించాలనుకున్నాడు సుబ్బారావు.

హోటల్నుంచి రూపాయి ఇడెన్లు తెప్పించింది. "దుర్గ" చేత. పిల్లలంతా ఆనందంగా గెంతుకుంటూ తింటూంటే — సుబ్బారావు దిగులుపడి బితుకూ బితుకూ చూస్తూంటే పార్వతి గరిట చేత్తోపట్టుకుని తనకు తాను మహా సంకల్పం చెప్పుకుంది.

నేనూ నా మొగుడూ నా సంసారం పచ్చగా వుండాలి. నా పసుపు కుంకుమా, నా మొగుడూ పిల్లలూ చల్లగా వుండడంకోసం. నా బ్రతుకు పచ్చగా వెళ్ళమారడంకోసం నే నేమైనా చేస్తాను. నా మొగుడ్ని నా కొంగుని కట్టుకు తిరుగుతాను. నా ప్రాణంమీదకొచ్చినప్పుడు నాకు న్యాయంలేదు—అన్యాయంలేదు, ధర్మంలేదు అధర్మంలేదు.

సుబ్బారావుని టి. ఎ. బిల్సు మూటకట్టి మూలపారేమంది. ఒక రోజు సెలవు పెట్టండని హుకుం జారీచేసింది. సుబ్బారావు ఏఁవిటో గొణుక్కుంటూంటే—

"మీ రెళ్ళకపోతే అక్కడేమీ పెళ్ళి ఆగిపోదులెండి" అని చిత్రంగా కళ్లు తిప్పింది.

సంచీ చేతికిచ్చి ఓ పదిపదిహేను రూపాయలు పారేసి ముఖ్యంగా కావలసిన బియ్యం, ఉప్పూ. పప్పూ అన్నీ లిస్టురాసియిచ్చి ఆ చేత్తో మార్కెట్టునుంచి కూరలు కూడా తెమ్మంది.

స్తబ్ధుగా బిగుసుకు నిలబడిపోయిన సంసార చక్రానికి చైతన్యాన్ని జోడించి దారిద్ర్యపు ఛాయల్ని తన సంసారం పొలిమేరలను త్రొక్క నివ్వకుండా తరిమి కొట్టాలని కత్తి పట్టినట్లుంది పార్వతి.

పిల్లలకు స్నానాలు చేయించి ఇంట్లో ఉతికిన బట్టలువేసి చాపమీద తను సెంటర్లో కూర్చుని చుట్టూ వాళ్ళను కూర్చోపెట్టుకుని తలలు దువ్వి పవుడర్లు రాసి ముస్తాబు పూర్తి చేసింది.

బజార్నుంచి సుబ్బారావు తిరిగి రాగానే కణకణలాడుతున్న కుంపటి మీదకు అత్తిసరెక్కించి కత్తిపీట ముందేసుకు కూర్చుంది. అమ్మకేసి వంట యింటికేసి పిల్లలు ఆసక్తిగా సంతోషంగా చూస్తున్నారు.

పచ్చిమిరపకాయ అల్లం నూరి కొత్తిమేర కారంవేసి వంకాయ కూర చేసింది. పప్పుచేసి చారుపెట్టింది. నంజుకుందుకు కొత్త చింతకాయ పచ్చడి తొక్కింది. అన్నం మల్లెపువ్వులాగుంది పిల్లలు ఓపట్టు పట్టారు. సుబ్బారావు కంచం ఊడ్చేసాడు.

చారు మెతుకులే – పప్పూ కూరా అన్నవే–నీళ్ళు కలిపి నిమ్మ కాయపిండిన మజ్జిగే–ఆ గాజుల చేతిగలగలల మహత్మ్యమో, ఆ వంట రుచే అంతో తెలీలేదు. ఆ విందు రుచి ఏ పంచభక్ష్య పరమాన్నాలకూ తీసిపోదని సుబ్బారావు అనుకున్నాడు. దేశంనిండా సుబ్బారావులే– సుబ్బా రావులకి లోటుండదేమో గాని పార్వతులకు లోటు ఉండితీరుతుంది.

గూట్లో దాచిపెట్టిన తాంబూలం మొగుడు చేతికిచ్చింది. తను భోజ నం చేసి చీర మార్చుకుని కొప్పుముడి వదులుచేసి జడ అల్లుకుంటూ అద్దంముందు కూర్చుంది.

సుబ్బారావు మడతమంచాన్ని ప్రేమిస్తాడు. సుష్టుగా భోంచేసి అలసిసోయిన శరీరాన్ని సుఖంగా మడతమంచం మీదకు జారేసి వొళ్లు మరిచి గుర్రుపెట్టి నిద్ర పోయాడు.

పిల్లలు పెరట్లోకిపోయి ఆడుకొంటున్నారు. పార్వతి లేచి ఇల్లంతా మరో మారు అక్కడి దిక్కడా యిక్కడి దక్కడా సర్ది కొంపని ఓ రూపానికి లాక్కొచ్చింది.

*　　　*　　　*

సుబ్బారావు పార్వతికి టోకరాతినిపించి లారీమీదెక్కి కృష్ణారావు పెళ్ళికి హాజరయాడు. లారీమీంచి దిగిన సుబ్బారావుని కారుల్లోంచి దిగిన చుట్టాలకి స్వయంగా పరిచయం చేశాడు. పార్వతినీ పిల్లలనూ తీసుకురాలే దేమని కృష్ణారావు దబాయించాడు. మంగల్ని పిలిచి, సుబ్బారావుకి తలంట మన్నాడు 'వద్దురా బాబో అన్నా-వినిపించుగోకుండా గ్లాస్గో పంచెల చాపు పెట్టి-తన బెర్లిన్ చొక్కా ఓ టిచ్చి తొడిగించి విడిదిలో తన పక్కన కూర్చో పెట్టుకున్నాడు. రాత్రి ఒంటిగంట దాటాక ముహూర్తం. పెళ్ళి కూతురు యమ్మేట-యీ పెళ్ళి కాస్తా అయిపోగానే ఇద్దరూ ఏ అమెరికా చెక్కేస్తారో! లవ్ మ్యారేజీయే నని చెప్పాడు వాడు.

పెళ్ళికూతుర్ని చూస్తా వేమిత్రా-' అని ముసిముసిగా నవ్వాడు.

'ముహూర్తం వేళకి చూస్తాగా-' అని మర్యాదగా జవాబిచ్చాడు సుబ్బారావు.

'రద్దూ- నీ పేరు చెప్పుకుని నే నో మాటు.'

'జానీ'ని చూద్దావని' అని రెక్కపట్టుకు యీడ్చు కెళ్ళాడు బల వంతాన,

'జానీ' అంటే జానకికి ముద్దుపేరుట-

'కొత్త పెళ్ళికూతుర్ని చూడనిస్తారా?' అని సందేహంగా అడిగాడు సుబ్బారావు

'రేపటికి పాతబడిపోకుండా ఇప్పుడే చూద్దాం' అని వేళాకోళ మాడాడు.

రేపట్నుంచి పెళ్ళాం కాబోతున్నది కాబట్టి ప్రేయసిగా వుండగా ఒకసారి చూద్దామనే వింతకోర్కె కృష్ణారావులో కలిగింది.

సుబ్బారావుకి తన పెళ్లాం అందమైనదో కాదో అన్న ఆలోచన ఎప్పుడు రాలేదు. జ్ఞాపకం చేసుకుందామనుకున్నా పార్వతి మొహం చప్పున గుర్తుకు రావడంలేదు మనసు సరిపెట్టుకుని అవసరాల బలంతో దాంపత్యజీవితాన్నైతే నెట్టుకు రావడం జరుగుతోంది. కాని పెళ్లాం మొహంలో సౌందర్యం వుందోలేదో యిప్పుడు వెతుక్కోవడం మొదలెడితే యీ ప్రశ్నకు జవాబులేదు. ఒకప్పుడు వుండేదేమో-వుంటే అది కాలక్రమాన కరిగిపోయి వుండొచ్చు. కొంపలో దరిద్రం తాండవమాడు తుంటే భయం బ్రతుకుల్ని వెంటాడి వేటాడుతూంటే ఇంకెక్కడి సౌందర్యం-అది హూష్ కాకీ అని ఎగిరి చక్కాపోయి ఉంటుంది, ఎక్కడికో-పార్వతి అందమంతా ఎక్కడికీ పారిపోలేదు. అమృతం పంచి పెట్టినట్లు తన చక్కదనాన్ని తనపిల్లలుకు పంచి యిచ్చేసింది. ఆ పిల్లలు మూడుపూట్లా తిండితిని బ్రతికి బట్టకడితే వారి మొహాలలో దోబూచు లాడే సొగసులూ సోయగాలూ ఎక్కడవి? పార్వతివి కావా - జానీ నిజంగా అమృతభాండం చేతధరించి నిలబడ్డ జగన్మోహినిలావుంది అనుకున్నాడు సుబ్బారావు.

'మాసుబ్బారావుకి నిన్ను చూపిద్దామనీ' అని నవ్వేడు కృష్ణారావు'

పెళ్ళికూతురి చుట్టూ చాలామంది ఆడాళ్ళున్నారు. వాళ్ళందరూ ఖాళీ గాజుసీసాల్లా గున్నారు. అవన్నీ చప్పుడు చేసుగుంటూ గలగలా నవ్వేయి. సుబ్బారావు సిగ్గుపడిపోయాడు.

కృష్ణారావు చిన్న చీటీమడిచి జానకి వొళ్లోపడేలా విసిరి సుబ్బారావుని తీసుకుని గబగబా బయటికి వచ్చి విరగబడి నవ్వాడు.

'ఎందుకురా అల్లా నవ్వుతావు?'

'చెప్పుకో–'

'నాకెలా తెలుస్తుంది?'

'జానకికి లవ్‌లెటర్ రాశాను–'

'చాల్లే వేళాకోళం – ఇప్పుడా?'

'ఇదే మా ఆఖరి ప్రేమలేఖ–'

'నోర్మ్యయ్.'

'రేపట్నుంచీ రాసుకునే ఉత్తరాల్ని లవ్‌లెటర్సు అనరోయ్–'

'అసందర్భంగా ఏవైనా రాసి ఆ పిల్లను ఏడిపిస్తున్నావా?' అని సంసార పక్షంగా మందలించాడు సుబ్బారావు.

'జానీ' మూడ్ 'సెట్‌చేశాన్రా పెళ్ళికి ముందు.'

'నువ్వు సెట్ చేసేదేవిటి? పెళ్ళికూతుర్ని చేసినప్పట్నుంచీ ఆ అమ్మాయి పెళ్ళి మూడ్‌లోనే వుంటుంది.'

'అది కాదు రా బ్రదర్–ముచ్చటగా మూదేముక్కలు రాశాన్రా–'

'దట్సాల్! నాకు చెప్పకు.'

కృష్ణారావు మళ్ళీ నవ్వడం మొదలెట్టాడు.

విడిదినుండి విందుకు పిలుపు వచ్చింది. కృష్ణారావు సుబ్బారావుని పట్టుకు వదలడంలేదు. ఈ అబ్బాయికి పెళ్ళి చేయడం ఊద్ద దండగ అనిపించేలా ప్రవర్తిస్తున్నాడు. పెళ్ళికొడుకు విందులో సుబ్బారావుని పక్కన కూర్చో పెట్టుకున్నాడు.

సుబ్బారావుకి కళ్ళు చెదిరిపోయాయి. గొప్పవారింట్లో జరిగే పెళ్ళి

విందు ఎలా గుండాలో అలావుంది. స్వీట్లు హాట్లు ఎన్నో పదార్థాలువున్నా ముద్ద నోటికి దిగడంలేదు. అన్నంముట్టుగుంటే సెనగల పళ్ళెం మంచి నీళ్ళ గ్లాసుతో ఎదురుగుండా పార్వతి నిలబడ్డది. అక్కడ వాళ్ళేం తింటు న్నారో-తినడానికి వుందోలేదో-యీ లడ్లు మిఠాయిలు పూరీలు యివన్నీ పాపం వాళ్ళకెంతో యిష్టం — యీ విస్తరి యిలా మూటకట్టుకుని లారీలో యింటికి పారిపోతే — గటగటా మంచినీళ్ళు త్రాగేశాడు.

"నువ్ భోజనం సరిగా చేయడంలేదు" అని విసుక్కుంటూ తలెత్తి సుబ్బారావు మొహంలోకి చూశాడు. చూసి నిర్ఘాంతపోయాడు.

సుబ్బారావు ఏడుస్తున్నట్లున్నాడు.

"యూ స్టుపిడ్ వాటిజ్ దిస్—"

సుబ్బారావు మొహం పక్కకు తిప్పుకున్నాడు. పార్వతి చేతో వడ్డిస్తే చింతకాయపచ్చడి చారూ మెతుకుల్తో కంచం వూడ్చేసిన సుబ్బా రావు పరీక్ష హాల్లో ఒక్క కొశ్చన్‌కూడా ఆన్సరు చేయలేక దిగులుగా ప్రశ్నాపత్రంకేసి చూసే కుర్రాడిలా వున్నాడు.

కృష్ణారావు "ఏమైందిరా —" అని రెట్టించాడు.

"నీ పెళ్ళికి నే నేమీ కానుక తెచ్చి యివ్వలేక పోయానురా" అని తలొంచుకుని అబద్ధం ఆడేశాడు.

"యూ స్టుపిడ్ — షటప్" అని నాలవ్ లెటరులో ఏం వ్రాశానో చెప్పమంటావా?' అని అడిగాడు కృష్ణారావు.

"చెప్పు! చెప్పు!" అని సుబ్బారావు "తడియారని కనవతో" ఆత్రు తగా చూశాడు.

"జానీ! నా ముద్దు ప్రేయసీ — ఒక వాక్యం అయిందా?"

"అయింది."

"రేపటినుంచి నువ్వు నా గృహిణివి కాబోతున్నావు."

"రెండు."

"నా ముద్దు ప్రేయసికి యిదే నా కడసారి వీడ్కోలు."

"డామిట్! కడసారి అని ఎందుకు రాసేవురా?"

"రేపట్నుంచీ పెళ్ళాం ప్రేయసికాదు"

సుబ్బారావు నవ్వాడు. ఇంతలో చారువస్తే పోయించుకుని గుప్పెడు మెతుకులు తిన్నాడు: కృష్ణారావు స్నేహితుడ్ని నవ్వించానని సంతోషించాడు. చారు అన్నం తింటూన్నప్పుడూ పార్వతి నవ్వుమొహంతో నిల బడినట్లు తోచింది.

"మీ దంపతు లిద్దరూ మాయింటికి రావాలిరా—" అని అభ్యర్థించాడు సుబ్బారావు.

"నువ్వు పిలిచినా పిలవక పోయినా మీ యింటికి వచ్చి భోజనంచేసి మరీ పెళ్ళాం నరేనా" అని హామీ యిచ్చాడు కృష్ణారావు. సుబ్బారావు ఆలోచిస్తూ "రిప్లయి వస్తే నాకు చూపించు" అన్నాడు.

"దేనికి?" అన్నాడు కృష్ణారావు.

"ఇందాకటి నువ్ రాసిన లవ్ లెటర్‌కి."

"అది వుట్టి తెల్లకాగితం ముక్కే?"

"ఏవిటి?"

"నిన్ను హమ్బ్యామగ్ చేయడాని కల్లా చెప్పాను."

సుబ్బారావు తెల్లపోయాడు.

*　　*　　*

సరిగ్గా పదేళ్లు – పదేళ్ళ తర్వాత ఢిల్లీలో సుబ్బారావు అండ్ కోని వెతుక్కుంటూ దుర్గ, కృష్ణారావు, కృష్ణారావుతో మరో బంగారు పిచిక టాక్సీలోంచి దిగారు.

పిల్లలా? జానీ క్షేమమా–అంతా కులాసా అని తెలుగు ప్రశ్నలు వేసేడు సుబ్బారావు. పార్వతి గౌరవ అతిథుల్ని ఒకటిన్నరగది వాటాలోకి ఆహ్వానించి మంచాలమీద కూర్చోపెట్టింది.

అమ్మగారూ నన్ను పోల్చుకోలేదా అని దుర్గ పార్వతిని సవాలు చేసేవరకూ పార్వతికి వూహ కందలేదు.

'నువ్వేలా గొచ్చావే?' అంటూ తెల్లబోయి 'మరి నీ మొగుడో....' అని నెమ్మదిగా అడిగింది. దుర్గ పార్వతిని కౌగిలించుకున్నంత పనేసి 'అమ్మగోరూ' అంటూపట్టుకువదల్లేదు. దుర్గ ఎలక్షన్లలో పని చేసిందట. కృష్ణారావు దొరబాబల్లే ఉన్నాడు కాని చిన్న బట్టతల వచ్చే సూచనలు కనిన్నాయి.

"కౌసల్యాదేవి రాజ్యసభ మెంబరు. షియీజ్ మై బాస్" అని పరిచయం చేసేడు పార్వతికి సుబ్బారావుకి.

కౌసల్యాదేవి చామనఛాయ రంగు. పెద్ద పెద్ద కళ్ళు ఖద్దరుచీర కట్టుకుని చాలా సింపుల్‌గా ఉంది. జమీందారు బిడ్డలా లేదు. చాలా సంసార పక్షంగా చల్లగా దయగా మాట్లాడింది. పార్వతి బెదిరి పోకుండా మచ్చిక చేసుకుని పిల్లల గురించీ చీరలగురించీ, పచ్చళ్లు, తెలుగు భోజనం గురించి మాట్లాడేసింది. దుర్గని తనతో ఢిల్లీ తీసుకు వచ్చేసిందట — ఆడతోడుకోసం. పార్వతిని సుబ్బారావుని పిల్లల్ని తనతో వచ్చి ఉండమంది నాలుగురోజులు. తన బంగళాలో – తన కేమీ తోచడంలేదని

చెప్పింది. కృష్ణారావు బలవంతంచేసిన మీదట రెండు మీరా భజన కీర్తనలు అమోఘంగా పాడి విన్పించింది. సుబ్బారావు కౌసల్య కృష్ణారావు మంచాలమీద కూర్చుని 'టీ' త్రాగుతూ పేక ఆడుకున్నారు.

జానీ గురించి అడిగితే చెప్తాన్చెప్తా తరవాత చెప్తానని తప్పించుకున్నాడు. సుబ్బారావు తనకు ఏడుగురు పిల్లలనీ — ముగ్గురు ఆడ—నలుగురు మగా అని నిట్టూరుస్తూ చెప్పేడు. ఉద్యోగం ఎదుగూ బొదుగూలేదని ఢిల్లీ ట్రాన్స్ఫర్ చేస్తే ఐదుగుర్ని దేశంలో పెద్దవాళ్ళ దగ్గర వదిలేసి ఇద్దరు పిల్లల్తో ఢిల్లీ వచ్చిపడ్డామని స్వగతం చెప్పుకున్నాడు.

కౌసల్యాదేవిని దుర్గని కృష్ణారావుని పార్వతి భోంచేసి వెళ్ళమని ఆపుజేసింది.

నెల్లూరు బియ్యంతో మల్లెపువ్వులాగ అన్నం వండి వార్చింది. బెండకాయ వేపుడు, మజ్జిగపులుసు, కొరివికారం. గోంగూరపచ్చడి దారూవేసి పెట్టింది. అసలు సిసలైన తెలుగు భోనజం చేసి చాలా రోజులయిందని పార్వతి చేతివంటను తెగ మెచ్చుకుంటూ ముగ్గురూ కంచాలు ఖాళీచేశారు.

గుమాస్తా పెళ్లాం పార్వతి రాజ్యసభ మెంబరు కౌసల్యా మంచి ఫ్రండ్సయారు. ముగ్గురూ మూడు మంచాల మీదా కూర్చుని రాత్రి అంతా కబుర్లు చెప్పుగుంటూ గడిపేశారు. పార్వతి వరండాలో చాపేసుకుని పిల్లల్ని పక్కలో వేసుకుని దుర్గతో మాట్లాడుతూ పడుకుంది.

"ఈ అమ్మగార్ని ఆ అబ్బాయిగారు ప్రేమించారు" అని రహస్యంగా చెప్పింది.

"నీ మొహం యీడ్చా — ఆయనకు పెళ్ళయింది కదే?"

"అవునమ్మా — ఆ యమ్మకు చేయెత్తి మొక్కాలి. ఈళ్ళిద్ద రికీ ఇక్కడ పడి ఏడవమని పర్మీసనిచ్చేసింది ఆ యమ్మ.

"మరి ఈవిడింత చదువుకుంది. పెద్దహోదా, గొప్పింటిబిడ్డకదా, సాటి ఆడదాని పీక కొయ్యటం తప్పని తెలీదూ?" "అబ్బో—తెలీకేం అక్కా అక్కా అంటూ యీవిడే ఆవిడ్ని మంచి చేసుకుని యీ అబ్బాయి గారితో గదిలోచేరి కులికేది. ఆ యమ్మ వంటింట్లో చాపేసుకుని గడపమీద తల వాల్చుకు పడుకునేది.

"ఇది చాలా చిత్రంగావుందే! మొగుడ్ని ఏ ఆడదైనా యిలా దానం చేస్తుందా?"

"ఆ బాబు మరిక నా యమ్మను ఏలుకోడు — ఈ యమ్మకు అంటుడులాగయి పోయాడు."

పార్వతి గుండెలు వేగంగా కొట్టుకున్నాయి.

"అంతలా అంటుకు తిరిగేదానివి. నీ మొగుడ్ని నీవేం చేసేవేఁ.... వొదిలీసేవా?"

"ఆడక్కడ నా నిక్కడ — ఈయమ్మ ఢిల్లీ కొచ్చినప్పుడల్లా నాకీపాట్లు తప్పవు" అని దుర్గ వాపోయింది. ఏందుకైనా మంచిది, తన మొగుడ్ని కాస్త జాగర్తగా కాసుకోవాలి. కాని అంతలోనే నవ్వొచ్చింది పార్వతికి — సుబ్బారావు ఎవరికొ్కవాలి?!

"మరి యీ విషయం ఆ వూళ్ళో అందరికీ తెలుసా?"

"అంతా దొంగచాటు బ్రతుకే — ఈ యమ్మకీనంచే ప్రాణం!"

పార్వతి నవ్వుకుంది.

"పెళ్ళికాకుండా గొడవల్లో పడితే చెడ్డ అవస్థమ్మా — అంతా నవ్వుతారు సాటుగా మాటుగా. మొహంమీద ఏమంటారు?"

కౌసల్యా దేవికంటే తన బ్రతుకు ఎన్నిరెట్లు మెరుగో పార్వతికి తెలిసి వచ్చింది. తన మొగుడికీ ప్రేమా ఖామాకలాపమంతా తెలుసా? తెలిసే స్నేహితుడ్నేమనలేక తానే నోరు మూసుగుని కూర్చున్నారా? నీ పెళ్లానికి అన్యాయం చెయ్యకు అని మరో వ్యక్తి చేత చెప్పించుగునే స్థితిలో ఏ మొగాడైనా ఎందుకుండాలి? ఆవిడకు యితనికీ ఏమొచ్చాయో....ఎవరికి తెలుసు? ఏమొచ్చినా చేసుకున్న పెళ్ళాన్ని అంతలా నిర్దయగా వదిలేసి మరో ఆడదాని వెంటపడటం —ఛీ: ఈ మగ జాతికే చెల్లింది. మొగుడిచేత నిరాదరింపబడిన ఆడదాని జీవితం అడక్కండిబాబూ, అంతకన్నా అడుక్కుతినడంమేలు, పార్వతికి ఏడుపొచ్చింది. కళ్ళు తుడుచుకుని పిల్లలమీద చేయివేసుకు కునికింది.

* * * * *

అర్నెల్లనాడు—

సుబ్బారావుకి మళ్ళీ కృష్ణపక్షం ఎదురయింది. పన్నీరుబుడ్డి రంగు కాగితంలో చుట్టి చాందినీ చౌకులోని వెండి దుకాణాలలోకి జొరబడ్డాడు. పార్వతి పచారీ సరుకుల కొట్టువాడిని పదిరూపాయల సరుకులిమ్మని బ్రతిమాలింది. కాని వాడు పాతబాకీ చెల్లించి సరుకులు పట్టికెళ్ళండి అని భీష్మించుకు కూర్చున్నాడు. రెండు బస్ రొట్టెలు చిత్తుకాగితాలమ్మిన డబ్బుల్తో కొని తన ఒకటిన్నర గదినివాసాని కొచ్చేసరికి శుభలేక కిటికీలోంచి పడేసివుంది. తనకు వచ్చీరాని ఇంగ్లీషులో కూడబలుక్కుని చదివింది, గుండె ఘల్లుమంది. అది కృష్ణారావు కౌసల్యా దేవిల పెళ్ళి శుభలేఖ. అయితే కృషారావు జానక్కి విడాకులిచ్చేశాడన్నమాట. ఈ మొగు

డొద్దు ఈ కాపురమొద్దు అని అమ్మాయిచేత అనిపించేశారన్నమాట. రామ రామ! నారాయణ! నారాయణ! ఘోరకలి జరిగిపోతోంది — ఆ ఏడ్చే ఏడుపేదో యిద్దర్నీ పెట్టుకు ఏడవకూడదూ? వుంచుకున్నాడు. వాడితో పోతోంది అనే స్టేటస్ యీ విడకు అప్పుడే వచ్చేసింది కాబోలు! పార్వతి టీ పెట్టి పిల్లలకు బన్‌రొట్టె కాల్చిపెట్టి మొగుడికోసం ఎదురుచూస్తూ కూర్చుంది.

సుబ్బారావు ముప్ఫయి రూపాయలు తెచ్చి పార్వతి చేతిలో పోశాడు. పార్వతి మొహం జాజ్వల్యమానంగా వెలిగిపోతోంది.

"ఈ వేళ వంట చేయలేదా?"

"లేదు మీకు పెళ్ళిభోజనం రడీగావుంది భోంచేసి మాకూ కాడా యిన్ని మిఠాయిలు పట్రండి"

"ఏఁవిటి నీ వేళాకోళం?"

"లారీలో కాని బస్సులోకాని నడిచికాని వెళ్ళండి."

ముహూర్తానికింకా టైముంది

"చంపుదూ చెప్పక—"

కౌసల్యాదేవి పెళ్ళి శుభలేఖ తెచ్చి యిచ్చింది పార్వతి.

సుబ్బారావు నిర్ఘాంత పోయాడు.

ఎంతపనిచేశావురా — ఎంతపని చేశావురా?

జానీచేత మొత్తానికి విడాకులిప్పించేశావన్నమాట. నీకిచ్చి ఆ పిల్ల గొంతుక కోశాడు దాని తండ్రి. తెల్ల కాగితంమీద పదేసి అదే ప్రేమలేఖ అన్నవాడివి—నువ్ ఎంతకైనా తగుదువు—సిగ్గులేక పోతేసరి!

"ముఖ్య స్నేహితుడేమో — పాపం మీరు లేకుండా పెళ్ళి జరిగి పోతుందేమో — వేగం వెళ్ళండి. అశోకా హోటల్లో డిన్నరుంది."

సుబ్బారావు మంచంమీద కూలబడి —

"ప్రేయసీ నీ పేరు రాక్షసి అన్నాదేకవి. కృష్ణారావుకో రాక్షసి సంప్రాప్తిస్తున్నది." అని తలపట్టుకున్నాడు. ఇద్దరికీ శుభలేఖ శుభలేఖగా లేదు.

పార్వతి ముప్ఫయి రూపాయలు తెచ్చి చేతిలోపోసినా లేచి బజారు వెళ్ళలేకపోయింది. వంట చేయలేకపోయింది. అవతల పెళ్ళిహోరుగా జరిగిపోతోంటే బన్‌రొట్టితిని టీ చుక్కలు త్రాగి పార్వతీ సుబ్బారావులు అభోజనం పడుకున్నారు.

ఎక్కడో మనువుపోయిన మగువ తిండితినకుండా కంటికీ మంటికీ ఏకధారగా ఏడుస్తూ ఉండవచ్చు.